

ASPECTE ALE REORGANIZĂRII APARATULUI DE STAT ȘI ALE REFACERII ECONOMICE ÎN JUDEȚUL SĂLAJ (NOIEMBRIE 1944 — MARTIE 1945).

Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a constituit o strălucită încununare a eroicei lupte revoluționare împotriva fascismului și războiului, pentru eliberarea socială și națională a țării. Prin răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, țara noastră a intrat într-o nouă perioadă istorică, în care s-a consolidat alianța muncitorească — țărănească prin lupta pentru democratizarea țării, reorganizarea aparatului de stat și înfăptuirea reformei agrare.

Armatele române și sovietice, în primele zile ale lunii octombrie, au ajuns la frontiera impusă României prin dictatul de la Viena, încheind astfel desăvârșirea eliberării teritoriului patriei, la 25 oct. 1944, prin eliberarea ultimelor orașe ale țării, Satu-Mare și Carei.

Întrucît, teritoriul de nord al Transilvaniei a constituit teatrul operațiunilor militare, în ziua de 24 octombrie 1944, comandamentul militar sovietic, în înțelegere cu guvernul țării, a instituit în nordul Ardealului, administrația militară sovietică cu rolul de a restabili și asigura ordinea publică în spatele frontului antihitlerist în vederea continuării cu succes a operațiunilor militare. Autoritățile care se instalau trebuiau supuse de către consiliile locale ale Frontului Național Democratic aprobării comandamentului sovietic. Potrivit Decretului regal nr. 1996 din 24 oct. 1944, toate autoritățile administrative și serviciile exterioare ale Departamentelor, pînă la instalarea Comisariatului pentru administrarea regiunilor eliberate ale Transilvaniei, au intrat în subordnile Comandamentului General al Etapelor cu reședința la Sibiu¹.

Prefectura avea sarcina de a dirija și controla toate lucrările autorităților civile de pe teritoriul județului, trebuia să tindă la unificarea Comandamentului Administrativ în interiorul județului, pentru a ajunge la un Comandament unic administrativ, în toate zonele eliberate ale Transilvaniei.

Eliberarea nordului Transilvaniei a însemnat și lichidarea aparatului de stat de tip horthyst. În aceste condiții, în cele mai multe județe, au putut fi create de îndată organe locale de stat democratice². Județul Sălaj se număra printre cele 9 județe — din cele 11 din nordul Transilvaniei —, care a avut un prefect democrat, în persoana lui Augustin Pinteș (jurisconsultul județului Sălaj, încredințat cu conducerea prefecturii județului)³. Totodată au fost democratizate și diferite verigi ale aparatului de stat și administrativ, au fost numiți noi funcționari la Tribunalul județean⁴, Inspectoratul agricol⁵, Inspectoratul sco-

¹ Arh. Stat. Zalău, Fond: Prefectura jud. Sălaj, dos. nr. 1/II/1944;

² I. Cicală, în *AIIA*, Cluj-Napoca, 4, 1961, p. 208;

³ Arh. Stat. Zalău, Fond: Prefectura jud. Sălaj, dos. nr. 1/II/1944;

⁴ *Idem*, nr. 10/II, 11/II, 36/II, 46/II, 357/II, 326/II din 1944;

⁵ *Idem*, nr. 31/II, 32/II, 395/II din 1944;

lar⁶, Serviciul sanitar⁷, la prefectura județului⁸, au fost completați funcționarii preturilor, notariatelor și au fost schimbați primarii comunelor⁹.

Decretul regal a stabilit și sarcinile imediate ale prefecturii în următoarele:

— desfășurarea activității pe teren și rezolvarea lucrărilor de birou în orele de lucru suplimentare;

— completarea locurilor de primari și instalarea autorităților civile;

— intensificarea și accelerarea lucrărilor agricole de arături și însămînțări;

— repararea și întreținerea în perfectă stare a tuturor comunicațiilor principale, drumuri naționale și județene;

— asigurarea hranei și aprovizionarea populației;

— asigurarea sănătății publice;

— satisfacerea necesităților trupelor operative și executarea sarcinilor și obligațiilor Convenției de Armistițiu, repartizate spre executare fiecărui județ, de către organele centrale competente ale Guvernului¹⁰.

Pentru a cunoaște cit mai bine realitățile, prefectul județului, Augustin Pintea, în urma Decretului 1996, prin primul său ordin, nr. 1 din 3 nov. 1944, adresat către pretorii plășilor și primarii orașelor, printre altele a cerut o dare de seamă statistică privind situația administrației, statistica populației pe naționalități, situația financiară, a băncii, a agriculturii, a industriei, a sănătății publice, situația școlilor, a căilor ferate și a poștelor.

Totodată a dispus alegerea primarilor din rîndul celor mai buni gospodari, dintre oameni corecți; instalarea notarilor, iar dacă nu sînt oameni competenți, actele de stare civilă să fie înregistrate de preoți în matricolele lor, înregistrîndu-se ulterior în registrele de stare civilă oficiale; deschiderea imediată a școlilor unde sînt persoane corespunzătoare sau cu o pregătire echivalentă¹¹.

Referitor la organizarea teritoriului eliberat al Ardealului decizia Ministerului de Interne nr. 16.437 din 31 oct. 1944, cu privire la fixarea personalului la administrațiile locale a stabilit că Sălajul este județ de categoria I-a, Șimleu Silvaniei oraș neresedintă categoria I-a, iar Zalău oraș reședință de județ categoria a II-a¹². Au fost luate două plăși cu putere economică mai mare: Carei și Valea lui Mihai, avînd doar 8 plăși mai sărace: Zalău, Buciumi, Cehu Silvaniei, Crasna, Jibou, Supuru de Jos, Șimleu, Silvaniei, Tășnad, fapt ce a determinat realipirea plășilor Carei și Valea lui Mihai la județul Sălaj în aprilie 1945, după reinstalarea definitivă a administrației românești în nordul Transilvaniei¹³.

P.C.R., organizatorul și conducătorul luptei pentru putere, pentru democratizarea țării, după realizarea Frontului Unic Muncitoresc în teritoriul de Nord al Transilvaniei, la 21 octombrie 1944¹⁴, a inițiat elaborarea programului de guvernare a Frontului Național Democrat, care a fost publicat la 29 ianuarie 1945. Programul F.N.D. prevedea printre altele: participarea cu maximum efort la războiul antihitlerist, înfăptuirea reformei agrare, curățirea aparatului de stat de elementele fasciste, înfăptuirea unei politici democratice de înfrățire între poporul român și minoritățile naționale, politică ce trebuie să asigure restabilirea administrației românești în nordul Transilvaniei. A luat ființă „Comitetul Executiv Consultativ din Cluj pentru nordul Transilvaniei al F.N.D. din România“, care, la ședința de constituire, pe lângă realizarea integrală a platformei F.N.D., a stabilit următoarele obiective: curățirea nordului Transilvaniei de toate rămășițele fasciste maghiare, germane sau române; înlăturarea acestor elemente din apara-

⁶ *Idem*, nr. 66/II/1944;

⁷ *Idem*, nr. 71/II/1944;

⁸ *Idem*, nr. 103/II/1944;

⁹ *Idem*, nr. 1/II, 70/II, 118/II din 1944;

¹⁰ *Idem*, nr. I/II/1944;

¹¹ *Ibidem*;

¹² *Idem*, nr. 6060/1945;

¹³ *Idem*, nr. 8329/1945;

¹⁴ I. Cicală, *op. cit.*, p. 206;

¹⁵ *Idem*, o.c., p. 207;

tul de stat și din întreprinderile particulare; sprijinirea eficace a armatelor române și sovietice, și altele¹⁵.

La adunarea din Cluj, organizată la 21 oct. 1944, cu scopul realizării grupării tuturor forțelor democratice antifasciste din nordul Transilvaniei, în vederea reintegrării acestui ținut „în viața unei Românie democratice, libere și independente” au votat o rezoluție, care prevedea printre altele și necesitatea colaborării tuturor forțelor democratice pentru refacerea și democratizarea acestei regiuni și coalizarea tuturor energiilor necesare pentru continuarea războiului antihitlerist¹⁶.

* Aceste hotărâri au fost respectate și de Prefectura județului Sălaj. Prefectul încredințat cu conducerea prefecturii județului a cerut ajutorul tuturor pretorilor și notarilor numiți de el însuși să facă ordine „în aceste teritorii părăsite, unde în urma evenimentelor avem atât de mult a face”¹⁷.

Intrucât pînă la 25 octombrie 1944, teritoriul Transilvaniei a fost locul operațiunilor militare, în urma cărora, — și în special partea de nord, — a suferit mari distrugerii. Întreprinderile industriale, — puține la număr în județul nostru, — căile de comunicații, au fost distruse sau avariate. Agricultură lipsită de brațe de muncă și inventar agricol, se află într-o situație dificilă¹⁸. Organele administrative ale județului, în conformitate cu Decretul nr. 1966/1944 și cu rezoluția F.N.D. au trecut la realizarea problemelor celor mai arzătoare ale județului. Astfel la 11 decembrie 1944 prefectul județului se adresează Direcțiunii Autobuzelor și C.F.R. din Cluj cerind redeschiderea traseului de comunicație între Zalău și Cluj, a căii ferate Carei — Zalău — Jibou, care făcea legătură cu Clujul și Oradea¹⁹.

Refacerea grabnică a podurilor, șoselelor și căilor ferate, distruse de inamic în retragere era una din sarcinile populației care favoriza astfel trecerea trupelor române. Dintr-o situație de la 12 nov. 1944; reiese că au fost distruse peste 50 km. drumuri și 50 de poduri, dar ceva mai târziu, și că „Podurile ce au fost aruncate în aer de trupele germane în mare parte s-au refăcut”²⁰. Peste o mie de cetățeni din toate satele de pe linia ferată Zalău — Carei contribuie la refacerea acestora: Zalău, Crișeni, Hereclean, Borla, Dersida, Sărmășag, Zăuan, Poș și altele²¹. Pentru lucrările de refacere a liniei ferate Suplac — Șimleu Silvaniei, secția de întreținere C.F.R. — L. 5 Zalău cerea prefecturii județului Sălaj, la 4 dec. 1944, să dispună comunelor din jurul haltei Poș să trimită lucrători în fiecare zi, inclusiv duminică și în sărbători pentru repararea liniei ferate și reluarea traficului feroviar²². Repunerea în funcțiune a acestor căi de comunicație a contribuit la o mai bună aprovizionare a populației și la asigurarea îndeplinirii condițiilor stabilite de Convenția de Armistițiu.

Adresele din 20—30 decembrie 1944 ale minelor de cărbuni de la Sărmășag și Surduc ne dovedesc dorința redeschiderii acestor unități în vederea aprovizionării cu cărbune a căilor ferate și asigurării existenței muncitorilor mineri²³.

Datorită războiului au fost distruse și liniile telefonice și telegrafice după cum rezultă din raportul nr. 4/1944 al plasei Crasna, care arată că toate liniile telefonice și telegrafice din plasă, precum și centrala telefonică din Crasna și Virșolț au fost distruse. Tot în acest raport se arată lipsa mărfurilor de primă necesitate ca: sare, petrol, încălțăminte, chibrituri, zahăr, tutun, drojdie etc.²⁴.

¹⁶ *Ibidem*;

¹⁷ Arh. Stat. Zalău, Fond: Prefectura jud. Sălaj, dos. nr. 7/II/1944;

¹⁸ G. Protopopescu, E. Vasiloschi, în *Acta MN*, Cluj-Napoca, 3, 1966, p. 380;

¹⁹ Arh. Stat. Zalău, Fond: Prefectura jud. Sălaj, dis. nr. 121/II/1944;

²⁰ *Idem*, nr. 1/II, 5/II/1944;

²¹ *Idem*, nr. 713/1945;

²² *Ibidem*;

²³ *Idem*, nr. 412/II, 413/II/1944;

²⁴ *Idem*, nr. 17/1945;

Din raportul nr. 15 din 12 noiembrie 1944 al pretorului încredințat cu conducerea plasei Cehu-Silvaniei reiese că trupele române au fost primite „cu o în-suflețire nemaipomenită, iar trupelor rusești li s-a pus la dispoziția tot ce au cerut”. Din depozitele de cereale din Cehu-Silvaniei au distribuit 200.000 kg. grâu de sămânță pentru comunele lipsite de el, totodată cere aprobarea distribuirii stocului rămas după aprovizionarea armatei române, în cantitate oca. 500.000—600.000 kg. porumb, apoi fasole, mazăre etc.²⁵.

Țărănimea, sub conducerea P.C.R., F.N.D. și Frontul Plugarilor, pe baza rezoluției din Cluj, cu mult înaintea legiferării reformei agrare, a trecut la împărțirea pământurilor moșierilor. La data de 4 februarie 1945 a luat ființă Frontul Plugarilor și în județul Sălaj. În comitetul de acțiune au fost aleși: Barbulovici Virgil, președintele comitetului, Viteaz Traian, vicepreședinte, Zoicaș Jenciu Vasile, Gheorghe Pop secretari și încă șase membri. Pentru a lua legătura cu centrul organizației au fost delegați: Viteaz Traian și Chimiveș Theodor²⁶. Acest comitet de acțiune, cu aportul conducerii județului, alese de F.N.D., ca Virgil Cîmpeanu, prefectul județului, dr. Aloisiu Nemeș, subprefect, Alexandru Filip Schwartz, primnotarul prefecturii²⁷, dr. Solymos Ivan, primarul orașului Zalău²⁸ și alții a dus la realizare obiectivul cel mai important din platforma F.N.D., reforma agrară, care a consolidat alianța cu țărănimea muncitoare, fără care nu s-au putut îndeplini sarcinile revoluționare, care au stat în fața partidului comunist.

La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul condus de dr. Petru Groza, un guvern revoluționar — democratic cu pronunțat caracter muncitoresc — țărănesc. Instaurarea acestui guvern democratic a însemnat și reintegrarea definitivă a nordului Transilvaniei la restul țării, la 9 martie 1945²⁹. Noul prefect, ales de F.N.D., Virgil Cîmpeanu, era printre primii, care, în numele populației județului Sălaj a trimis o telegramă de felicitare, la 12 martie 1945, prim ministrului primului guvern democratic, dr. Petru Groza, cu ocazia „întrării administrației românești în nordul Transilvaniei”. Totodată promite că sub conducerea sa, pe care a preluat-o în ziua respectivă, „pe baza hotărârii Comitetului F.N.D.”, populația județului va face tot posibilul „ca să realizeze democrația adevărată și ca să vă ajute după modesta sa putere în munca grea ce o aduceți spre binele țării pentru realizarea tuturor scopurilor democratice”³⁰.

Prin instaurarea acestui guvern România a intrat într-o nouă etapă, al cărui obiectiv era îndeplinirea unor transformări social-politice profunde în societatea românească.

„Constituirea guvernului Groza, nu a reprezentat o simplă schimbare de guvern, ci o schimbare a însuși regimului politic din țara noastră: instaurarea puterii revoluționare democratice a muncitorilor și țăranilor”³¹.

Actul de la 6 martie 1945 a pus bazele dezvoltării libere și independente a României, ale consolidării independenței naționale, ale manifestării suverane a patriei, atât pe plan intern cât și internațional.

WAGNER ERNEST

²⁵ *Idem*, nr. 1/II/1944;

²⁶ *Idem*, nr. 1934/1945;

²⁷ *Idem*, nr. 5107/1945;

²⁸ Arh. Stat. Zalău, Fond: Primăria orașului Zalău, dos. 5, fasc. 4/1945, nr. 2344/1945;

²⁹ *Istoria României în date*, București, 1971, p. 388;

³⁰ Arh. Stat. Zalău, Fond: Prefectura jud. Sălaj, dos. nr. 4087/1945;

³¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Adunarea festivă cu prilejul celei de a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 martie 1945, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, IV, București, 1976, p. 623—624.

**ASPEKTE DER NEUORGANISIERUNG UND DEMOKRATISIERUNG
DES STAATSAPPARATES UND DES WIRTSCHAFTLICHEN
NEUAUFBAUS DES KREISER SÄLAJ
(NOVEMBER 1944 — MÄRZ 1945).**

(Zusammenfassung)

Das vorliegende Referat bezweckt, Aspekte der Neuorganisation und der Demokratisierung des Staatsapparates im Kreis Sălaj nach der Befreiung Nord-siebenbürgens von der faschistischen Besatzung bis zur Verwirklichung der ersten demokratischen Regierung unter Dr. Petru Groza, zu veranschaulichen. Gleichzeitig soll der wirtschaftliche Neuaufbau des Kreises Sălaj beschrieben werden, welcher durch den antihitleristischen Kampf wirtschaftlich zerstört wurde, um die antifaschistische Front zu unterstützen.